

Creatieve leeromgeving

TEKST
WOUTER BULCKAERT
FOTO'S
CAROLINE BOUDRY

'Als je met je team discussieert over de keuze van jullie interieur, speelgoed, materiaal, komen jullie vroeg of laat op het in vraag stellen van keuzes die jullie als team maken, over jullie pedagogische aanpak, en vastgeroeste werkpatronen. Je beseft niet dat je de vrijheid die je hebt, vergeet te nemen.' Gerhard Jäger en Wim De Grave van het ABC-huis houden een warm pleidooi om de inrichting van je ruimte aan je pedagogische visie te koppelen.

ART BASICS for CHILDREN (ABC) is een kunstenorganisatie. Hun uitvalsbasis, het ABC-huis in Brussel, is een open en dynamisch onderzoekscentrum voor kunst, cultuur en educatie. Het wil kinderen prikkelen en stimuleren om te onderzoeken, te spelen, te beleven. Maar ook hun families, leraren (in opleiding), kinderbegeleiders, medewerkers van musea en bibliotheken zijn er welkom.

Wat vindt de bezoeker allemaal in jullie ABC-huis?

Gerhard Jäger: 'Het ABC-huis is een interactief en artistiek labo met diverse ateliers, zoals een textiel-, hout- en boekatelier. Je vindt er ook een cinema-auditorium, een ouder- en kindcafé, een architectuurstudio, een labo-klas, een keuken op kindermaat, een stilteruimte, buitenspeelruimtes en een moestuin. Centraal staat een steeds groeiende bibliotheek, een verzameling met de interessantste boeken rond kunsteducatie, architectuur en design. Wij hebben het huis bewust niet specifiek ontworpen voor het kind, maar wel voor het kind én zijn opa. Zo is het ook voor de gidsen die met de kinderen

→

werken een uitnodigende ruimte die sfeer en ambiance schept. En ook de boeken zijn zowel voor volwassenen als voor kinderen.'

Daarnaast helpen jullie scholen en kinderdagverblijven ook met het nadenken over hun ruimte?

Wim De Graeve: 'Ja. Naast de reguliere werking in het ABC-huis, richten we ook creatieve leeromgevingen in kinderdagverblijven, scholen en bibliotheken in. We onderzoeken samen met de school of het kinderdagverblijf de behoeften en mogelijkheden van de infrastructuur, ontwerpen specifiek meubilair, aangevuld met boeken en spelmaterialen. En zo realiseren we een creatieve leeromgeving op maat. We werken daarin als bouwheer heel sterk samen met de architecten, omdat we een heel duidelijk programma, vormentaal en idee over materialen hebben. We hebben expliciet gekozen voor multiplex als materiaal, we gebruiken het constant, vanuit het idee dat je het meubel kan reconstrueren en opnieuw gebruiken. Want een omgeving in een school of opvang groeit, of de behoeften veranderen, en op die manier kun je makkelijk meubels bijbouwen, en zo flexibele ruimtes creëren.'

> 'Kinderen brengen zelf kleur binnen door hun temperament en persoonlijkheid'

Gerhard: 'Het probleem van scholen en opvang is echter vaak: ze hebben het interieur niet gekoppeld aan hun pedagogische visie of kijk op spel- en leermogelijkheden, er is geen budget voor voorzien, er is geen overleg gepland tussen architect en pedagogen. Soms neemt een geëngageerd oudercomité daarvoor het initiatief, of een directeur en twee leraren of kinderbegeleiders. Maar meestal denken ze gewoon functioneel. Het gebouw moet goed geïsoleerd zijn, zoveel vierkante meter voor zoveel kinderen, en het mag niet te veel kosten. Architecten bouwen dan weer meer voor het mooie architectuurmagazine, in plaats van te kijken wat de kinderen echt nodig hebben. Zo gaan veel kansen verloren.'

Hoe zorgen jullie ervoor dat die kansen wel gegrepen worden?

Gerhard: 'Wij doorlopen een pedagogisch coachingstraject, met de intentie het team van de school of opvang te inspireren om creatief met kinderen aan de slag te gaan in hun nieuwe ingerichte ruimtes. Het is een participatief ontwerpproces, we betrekken het héle team van de school of opvang. Dat betekent dat ze niet zomaar tafels en stoelen van een catalogus bestellen. Neen, we nodigen het team, tot en met poetsman en klusjesvrouw, uit bij ons in het ABC-huis, zodat we onze manier van werken kunnen tonen. Hier stimuleren we hen om andere pilotprojecten te bestuderen, in onze uitgebreide bib inspiratie op te doen. Zo komen ze uiteindelijk tot een ideale beschrijving van de ruimte, en dan vergelijken we die met de werkelijke ruimte, en kijken we of we bij vrij kleine ruimtes verschillende functies in een multifunctioneel meubel kunnen verenigen. Belangrijk is dat kinderen en begeleiders de mogelijkheid hebben om daar zelf, zonder hulp van buitenaf, dingen aan te veranderen. Daarna maakt het team, de directie van de school of bestuur van de opvang een masterplan.'

Wim: 'Als externen, die van mogelijke interne spanningen op de werkvloer niets afweten, mogen wij tijdens het gesprek schijnbaar domme vragen stellen, en zo brengen wij als katalysator het gesprek op gang. Dan begint een interessant proces, waar-

→

bij mensen elkaar leren kennen op een andere manier. We proberen de denkkaders waarin mensen soms vastzitten door hun opleiding, te doorbreken. Denk bijvoorbeeld aan hoekenwerk: zie je dat gewoon als “fysieke hoeken”? Is hoekenwerk gewoon een format om de inspecteur te overtuigen dat je goed bezig bent? Of betekent hoekenwerk voor jou dat je het momentum creëert waarop er spel ontstaat?’

Op die manier gaan mensen ook nadenken over hun eigen functioneren?

Wim: ‘Dat klopt. Als een team samen begint na te denken, dan stellen ze ook hun werking in vraag. Een discussie over een vormelijk probleem legt soms een organisatorisch probleem bloot. Zo proberen we aan de hand van een gesprek over de inrichting van de ruimte ook de manier van werken van een team in vraag te stellen. We willen geen meubelfabriek zijn. Neen, door te discussiëren over de keuze van het interieur, speelgoed, materiaal, kom je vroeg of laat op het in vraag stellen van keuzes die een team maakt, vastgeroeste werkpatronen, pedagogische aanpak. En dat opent soms de ogen. Dan beseffen mensen dat ze de vrijheid niet nemen die ze hebben, dat ze verschrikkelijke boeken, en slecht gelay-oute handleidingen volgen, alleen maar omdat de industrie dat aanbiedt als gesneden brood. Ook al heb je veel ervaring, stel jezelf permanent in vraag en heroverweeg je werking om te kunnen evolueren en niet in de dagelijkse sleur te verzeilen. Als er bij je thuis een tafel fout staat, dan ga je de ruimte herinrichten. Maar op school of in de opvang ontbreekt vaak die creatieve reflex.’

Wat zijn jullie criteria voor zo’n creatieve leeromgeving?

Gerhard: ‘De volgende elementen komen steeds terug: vorm, materiaal, kleur, licht, geluid, geur, interieur, circulatie, klimaat, en omgeving. Zij bepalen de kwaliteit van je creatieve leeromgeving. De manier waarop je een ruimte inricht, heeft niet enkel invloed op hoe de kinderen zich voelen, maar ook op hoe ze leren. Creëer dus een ruimte die hen op een directe en open manier stimuleert en sensibiliseert. Ruimtes in de kinderopvang of kleuterklas overdonderen soms door een kakofonie van kleuren en materialen. Maar daar worden kinderen onrustig van. Daarom maken we de ruimte zo rustig mogelijk, en ondersteunen dat dan met zachte kleuren, om zo de ruimte leefbaar te maken, afhankelijk van de lichtinval. Mettertijd groeit er sowieso genoeg kleur, en kinderen brengen zelf kleur binnen door hun temperament en persoonlijkheid.’

→

Gerhard: ‘De keuze en kwaliteit van het speelgoed zijn ook erg belangrijk. Speelgoed is het eerste contact dat het kind heeft met kunst. Daarom leren we leraren en begeleiders in het atelier om zelf keuzes te maken, met esthetisch verantwoorde materialen te werken, zelf speelgoed te bouwen, zelf meubels te maken. Maar geen enkele lerarenopleiding heeft een atelier voor zijn studenten, en in het schoolcurriculum is er helaas steeds minder aandacht voor esthetica. Dat zorgt voor ongelijke kansen, want een kind uit een welgesteld milieu zal makkelijker een esthetisch gevoel ontwikkelen, zelfs al komt kunst te weinig aan bod in opvang of school. Tijdens een vakantie gaat dat kind gewoon met mama en papa een kerk of museum binnen, en zo krijgt het een indirecte esthetische opleiding. Maar op school gaat het esthetische gevoel dat je als kind hebt vaak verloren. Ja, scholen hebben een crea-lokaal. Maar dat betekent dat je enkel in dat lokaal creatief mag zijn. Met crea-opdrachten dan nog, dat is toch verschrikkelijk? Kunstbeleving kan nooit een opdracht zijn, het is een attitude.’

‘Elk kind heeft recht op een esthetische opleiding. Daarom willen we zo veel mogelijk kunst in opvang en onderwijs brengen. We willen door creatieve omgevingen mensen meer laten nadenken over waar ze precies mee bezig zijn, en waarom ze dat dan doen. In het slechtste geval heb je een heel mooie ruimte in je opvang of school, waarvan je pas jaren later beseft welke mogelijkheden die allemaal heeft, maar die slechts een paar mensen gebruiken.’

‘Speelgoed is het eerste contact dat een kind heeft met kunst’

Het gaat dus verder dan een passend lokaal voor de begeleider of de juf te bedenken?

Wim: ‘We zijn afgestapt om een ruimte passend als een handschoen te maken, die dus compleet af te stemmen op de werking van een juf. Want als die vijf jaar later de school verlaat en haar opvolger heeft niet die vorm van creativiteit, of heeft een andere aanpak, dan kun je die ruimte niet meer optimaal gebruiken. Daarom vertrekken wij vanuit de behoeften van het kind. Want een ruimte beleef je als begeleider of als leraar samen met de kinderen, je zet daar samen activiteiten op.’

Gerhard: ‘Als een team verandert, komt de kwaliteit van ons ontwerp naar boven. Als we enkel te specifiek voor dat ene team hebben gebouwd, zijn we fout bezig geweest. Je moet specifiek bouwen, maar ook de mogelijkheid laten om de ruimte anders te gebruiken. En natuurlijk zit de kwaliteit hem ook in het team zelf. De ruimte kan wellicht de verandering aan, maar als het team het niet aankan, heb je een probleem. Anderzijds, sommige scholen en kinderdagverblijven hebben ons niet nodig. De spirit zit daar helemaal goed, we zijn daar enkel procesbegeleider, een externe die een nieuwe dynamiek doet ontstaan, en de vorm en de planken zijn onze tools. Dan maakt het niet uit of de kasten die we voor hen bouwen dan rood, groen of blauw zijn. De schoonheid zit hem daar immers gewoon in de werking.’